

OPINIÓ

ISMAEL PEÑA-LÓPEZ

Professor dels Estudis de Dret i Ciència Política de la UOC

Contracte social i IA

Es veuen amenaçats els valors i les institucions sobre les quals hem edificat les nostres societats per l'entrada (ràpida, i descontrolada) d'una tecnologia amb un enorme potencial transformador a tots nivells? La intel·ligència artificial canviarà, o canvia ja, el contracte social?

De la intel·ligència artificial se'n destaquen tres qüestions que amenacen els fonaments de la societat i de la Humanitat: 1) la manca de propòsit, o la creació d'una tecnologia sense pensar en quins reptes ha de resoldre; 2) l'utilitarisme, o la seva orientació estrictament materialista sense un marc ètic; i 3) l'aspiració a replicar i acabar substituint la capacitat humana, a risc de deshumanitzar-nos.

Ara bé, els dos primers punts són contradictoris: l'utilitarisme és un propòsit. Són, a més, els objectius missionals tant de ciència com de tecnologia: descobrim pel propi instint de saber, i després en busquem una aplicació pràctica que ens ajudi en la vida quotidiana i, en última instància, en la supervivència com a espècie. Això ha estat així, com a mínim, des del paleolític: tota tecnologia ha estat creada per augmentar les nostres capacitats o utilitzar les capacitats d'altri: animals, natura o, amb la digitalització, d'un utilitatge més o menys autònom. Lluny de ser deshumanització, es tracta d'un tret essencial del *sapiens*.

És ben cert, no obstant això, que no tenim per què acceptar que ciència i tecnologia prenguin derives que no ens agraden. Però estem cercant responsabilitats on no toca. Si la intel·ligència artificial ha estat impulsada sota paradigmes ètics purament individualistes (als EUA) o poc democràtics (a la Xina) no ha estat tant per mala fe com per incapacitat. En concret, la incapacitat d'Europa de personar-se en l'escenari digital des dels seus orígens, amb inversions públiques i privades quasi marginals en termes relatius. I quan Europa reacciona amb una (força bona) llei sobre IA, no ho fa com a alternativa: ho fa com a reacció defensiva a una batalla que, de moment, té perduda.

On toca, doncs, cercar responsabilitats? A parer meu, no és la IA qui amenaça l'actual contracte social, sinó que és precisament la decadència i el desgovern del contracte actual el que possibilita que noves tecnologies apareguin sense un major acompanyament institucional

ni de valors socials preeminents. Bàsicament, perquè les institucions són cada cop més disfuncionals, i els valors estan disputats i són de tot menys preeminents.

En el fons, el debat sobre ètica i IA reflecteix el canvi en les relacions de poder tant entre classes com entre estats, que s'ha anat gestant des de la caiguda del Mur, per posar una data més o menys consensuada. Al voltant de 1989 no només acaba una era en el pla geopolític, sinó també en el tecnològic, econòmic, financer, demogràfic i ecològic. La data no és exacta, però els fenòmens sí. I una de les característiques del canvi d'era és la reversió de la sobirania sobre l'entorn i sobre un mateix: si la humanitat havia guanyat sobirania des de la revolució científica i, sobretot, des de la Revolució Francesa, la tendència sembla que s'ha revertit. Som, de mitjana, menys sobirans de les nostres voluntats i del nostre destí, tant individualment com col·lectivament. Que la IA vagi sense embridar no és culpa del cavall, sinó del genet.

Davant aquesta situació, brandar valors és necessari, però insuficient: l'imperatiu kantià és individual, i perquè les institucions s'alineïn amb les voluntats, algú les hi ha de dur. Això és el que no tenim, almenys no de forma estratègica, planificada i coordinada. Si volem recuperar el control sobre la IA, cal tornar a fer eficaces les institucions. Però el seu disseny és ja irrecuperable: en cal un de nou. Un nou contracte social.

Ismael Peña-López és professor dels Estudis de Dret i Ciència Política de la UOC

“El debat sobre ètica i IA reflecteix el canvi en les relacions de poder tant entre classes com entre estats, que s'ha anat gestant des de la caiguda del Mur”